

ГУМАНІЗАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПОЛІТИКИ БЕЗПЕКИ

Євген Ніколаєв

Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана

1. Засади сучасної політики ЄС у сфері безпеки сформульовані майже 10 років тому в Європейській стратегії безпеки „Безпечна Європа у кращому світі” (схвалена 12.12.2003 р.). Серед актуальних загроз безпеці, що стосуються ЄС, у цьому документі згадані енергетична залежність та боротьба за природні ресурси, недоїдання та голод, зубожіння та хвороби, міграція та пов'язані з нею потрясіння, тероризм, розповсюдження наркотиків та зброї масового знищення, регіональні військові конфлікти, організована злочинність, фіаско держави, приватизація насильства тощо. Ці загрози динамічні, швидко поширюються, впливають на європейську безпеку навіть у тому випадку, якщо вони виникають далеко за межами європейського континенту. У стратегії визнається, що «жодна з нових загроз не є виключно військовою, і не може бути врегульована виключно військовими засобами» [1]. Нові проблеми безпеки мають вирішуватися за допомоги комплексу військових, політичних, поліцейських, економічних, юридичних, гуманітарних інструментів. Цей комплекс заходів, проте, у рамковому документі деталізований доволі слабо.

2. Стратегія внутрішньої безпеки Європейського Союзу, прийнята у 2010 р., пропонує виключно політичне бачення безпекової проблематики, адже вона визнає спільними для всіх країн-членів ЄС такі загрози, як тероризм, важкі злочини, організовану, кібер- та транскордонну злочинність, насильство й жорстокості, природні та антропогенні катаклізми, аварії на автошляхах. Цей документ не є строго економічним, він лишає поза увагою світову фінансово-економічну кризу та породжені нею загрози. А проте, всупереч прийнятій у часи Холодної війни сфокусованості політики безпеки на державі (державна є як основним об'єктом захисту, так і монопольним суб'єктом реалізації відповідної політики), тепер політика безпеки стає більш гуманістичною, спрямованою на захист не так державних інститутів, як людських спільнот [3]. Усувається класичний поділ між сферами внутрішньої (організована злочинність, громадські заворушення) та зовнішньої (війна, оборона) безпеки. Євросоюз пропагує в світі нові підходи до безпеки, що ґрунтуються на принципах сталого миру й розвитку, свободи, демократії, прав людини, верховенства права, соціальної солідарності, ефективного управління [5, р. 1].

3. В європейських дослідженнях сформулювалася ціннісна концепція соціальної безпеки. Західноєвропейська інтеграція сприяє зростанню міграції людей різних національностей та культурних традицій. З цим пов'язані побоювання щодо розмивання політичного суверенітету й культурної автономії населення європейських держав. Проблема збереження цінностей, національної ідентичності, згуртованості та солідарності (cohesion and solidarity policy) суспільства стала частиною безпекових досліджень. Наукова спільнота прийняла пропозицію Копенгагенської школи (О. Вейвер, Б. Бузан та ін.) розуміти під соціальною безпекою (societal security) «здатність суспільства зберегти свої основні [культурні] риси в умовах поточних змін та можливих чи наявних загроз» [6, р. 23], де об'єктом захисту є ідентичність певної людської спільноти.

4. Ще одним чинником трансформації бачення європейської політики безпеки є концепція «людська безпека» (human security). Ця модель сходить з рівня безпеки держави до захисту безпеки на індивідуальному рівні. Вона постулює, що в сучасних умовах ключові загрози добробуту людини походять не від зовнішньої агресії (що свого часу було покладено в основу розробки теорії національної безпеки), а від гуманітарних проблем – хвороб, відсутності доступу до питної води та якісного харчування, браку освіти, бідності, дискримінації, погіршення екології, насильства тощо. Модель виділяє сім складових

безпечного життя – економічну, продовольчу, екологічну, особисту, суспільну і культурну, політичну, безпеку здоров'я [2].

Одним з напрямів впливу ідей людської безпеки на безпекову політику ЄС є гуманізація принципів та механізмів подолання конфліктів у «гарячих точках». Так, вагомою (хоча не завжди втіленою на практиці) складовою відповідної політики є запобігання конфліктам, що має здійснюватися шляхом впливу на їх першопричини (боротьба з бідністю та соціальною несправедливістю, сприяння торгівлі та розвитку, контроль за озброєнням тощо). Важливу роль у здійсненні миротворчих операцій відіграють система цивільного управління кризами (civilian crisis management) та партнерство і координація військових та цивільних дій (civil-military coordination) [4].

Література

1. A Secure Europe in a Better World. European Security Strategy. – Available at: <http://consilium.europa.eu/eeas/security-defence/european-security-strategy.aspx>.

2. Alkire S. A Conceptual Framework for Human Security // CRISE Working Paper 2. London : University of Oxford, 2003. – 52 p.

3. Internal Security Strategy for the European Union. Towards a European security model. – Available at: <http://www.energy.eu/publications/Internal-security-Strategy-for-the-EU.pdf>.

4. Kaldor M., Martin M., Selchow S. Human Security: A New Strategic Narrative for Europe // International Affairs. – 2006. – Vol. 83. – No. 2. – P. 273-288.

5. Sira I.H., Gräns J. The Promotion of Human Security in EU Security Policies // INEX Policy Brief No. 7. – March 2009. – 8 p.

6. Wæver O., Buzan B., Kelstrup M., Lemaitre P. Identity, Migration and the New Security Agenda in Europe. – London : Pinter, 1993. – 221 p.

Анотація. Засади сучасної політики ЄС у сфері безпеки сформульовані в Європейській стратегії безпеки „Безпечна Європа у кращому світі” (2003 р.). Політика безпеки стає більш гуманістичною, спрямованою на захист не так державних інститутів, як людських спільнот. Науковці посилюють увагу до людини як об'єкта безпеки, розробляючи концепції соціальної (societal) та людської (human) безпеки.